

نقش هنر در توسعه فعالیت های امور تربیتی

حکیمه مقیمی

کارشناس هنر

چکیده

هنر حدیث شریف زندگی دیروز است که امروز هم می تواند صور اسرافیلی باشد برای قطع وابستگی های ناخواسته ما. زیرا آنچه از این صبح عالمتاب باقی است می تواند تکیه گاهی استوار و مطمئن برای تحرک و پویایی و خلاقیت و سرافرازی باشد و مطمئنا با توجه به تغییر و تحولاتی که امروزه در صحنه علمی دنیا به وقوع پیوسته عصر امروز را عصر انفجار دانش و اطلاعات و تکنولوژی نام نهاده اند. تکنولوژی نهفته در هنرهای اصیل و سنتی برگرفته از ارزشهای اصیل و والای انسانی ریشه دار در فرهنگ ارزشمند و ناب انقلابی ما می تواند پایه و اساس خودکفایی باشد چرا که هنرهای اصیل سرچشمه ای خدایی دارند و در حقیقت همان «بار امانتی» است که حضرت احدیت به آدمی عنایت فرموده است.

واژه های کلیدی: هنر، توسعه، فعالیت های امور تربیتی.

مقدمه

اگر تاریخ را ورق بزنیم و جوامع مختلف را مورد کنکاش قرار دهیم، نهادهای متعددی را در آن جوامع خواهیم یافت که کارشان آموزش آمیزه های دینی و مذهبی مبتنی بر جهان بینی و ایدئولوژی حاکم بر آن جوامع می باشد و نتیجه می گیریم که آموزش دینی و فعالیت‌هایی که در ارتباط با آن در جوامع مختلف صورت می گیرد همزاد انسان و یک نیاز قطعی و واقعی برای او بشمار می رود و انتقال آن به نسل های آینده نیز در زمره انتقال میراث فرهنگی جوامع است لذا در جامعه اسلامی ما توجه به امور پرورشی و فعالیت‌های مرتبط با آن می تواند به عنوان یک مسأله ویژه مورد توجه قرار گیرد زیرا این مسأله حتی یک گرایش عمومی برای اولیاء نیز محسوب می شود و اولیاء نیز مایلند دین و آمیزه های دینی و ارزش‌های فرهنگی و تربیتی خود را مثل هر میراث فرهنگی دیگر به فرزندان خود منتقل نمایند .

کودکان ما مفاهیم دینی را چگونه می فهمند، تربیت دینی و فعالیت‌های تربیتی متناسب با آن در سنین مختلف و مقاطع مختلف تحصیلی باید دارای چه خصوصاتی باشد، کدام مفاهیم برای آموزش به دانش آموزان دبستانی یا راهنمایی و یا متوسطه ..... مناسب است؟ آیا فعالیت‌ها و برنامه های فعلی نظام آموزش ما آنگونه که بایسته و شایسته است توانسته است در ایجاد نظامی پایدار آموزش و تربیتی را پی ریزی نماید؟

قطعاً برخورداری از یک نظام تربیتی مطلوب، پویا در نظام آموزشی ما آنگونه که شایسته نظام مقدس جمهور اسلامی ما میباشد نیازمند پاسخگویی به سئوالات مذکور می باشد .

از طرفی دیگر توجه به ویژگیهای روحی، روانی و رفتاری فراگیران در مقاطع مختلف به منظور پاسخگویی به سئوالات فوق و پی ریزی یک برنامه مدون آموزشی موفق در فعالیت‌های تربیتی امری اجتناب ناپذیر است که فراگیران با ورود به دوره ابتدایی مواجه با یک تحول اساسی می شوند. از نظر ظرفیت و تواناییهای ذهنی، برای کسب بسیاری از مسایل آموزشی و تربیتی که قبل از ارتباط مستقیم با مدرسه پیدا نکرده بودند آمادگی پیدا می کنند و همچنین تحولات عظیمی در ذهن آنها نسبت به مسائل اجتماعی ایجاد می شود و با ورود فراگیران به عرصه آموزش رسمی (مدرسه) و دور شدن از محیط محدود دوره زندگی در محیط خانواده آمادگی بیشتری برای سازگاری با محیط و قبول قواعد و مقررات اجتماعی، آنان را وارد مرحله جدیدی از زندگی می کند که همه و همه حاکمی از فرآیند تحولی است که عمدتاً به دلیل ورود فراگیران به دوره های مختلف تحصیلی و پاگذاشتن به محیط آموزش و پرورش رسمی ایجاد می گردد .

از طرفی دیگر دوره های تحصیلی مختلف هر کدام متناسب با ویژگی های سنی، ذهنی، رفتاری، اخلاقی و اجتماعی ..... فراگیران دوره شکوفایی بسیاری از استعدادهای دانش آموزان است. شامل استعدادهای هنری، علمی، ادبی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، زیستی، اخلاقی و..... و بسیار از خلاقیت ها در این دوره شکل می گیرد خصوصاً دوره ابتدایی که از اهمیت ویژه ای در میان دوره های تحصیلی ما برخوردار است .

حال به منظور بهره مندی از این استعدادها و جهت دهی مناسب به آن نیازمند یک نظام تربیتی قوی، مطلوب و پویا متناسب با هدفهای غایی و آرمانی نظام تعلیم و تربیتی کشورمان می باشیم بدین منظور احیاء مجدد معاونت پرورشی و نهاد امور تربیتی را به فال نیک گرفته و امیدوارم که امور تربیتی بتواند با بهره مندی از هنر فعالیت‌های تربیتی را گسترش داده و گامهای مؤثر و بلندی را در جهت زنده نگه داشتن ارزشهای والای انسانی و مذهبی و انقلابی و پرورش انسانهای منطبق بر معیارهای ایدئولوژیکی و جهان بینی توحیدی آنها را در مسیر رشد و تعالی و تکامل قرار داده و در آینده ای نه چندان دور شاهد پرورش یافتن انسانهایی والا، توانمند، خلاق، مبتکر، و... در نظام تعلیم و تربیت کشورمان باشیم .

چگونه می توان یک نظام تربیتی مطلوب مبتنی بر هنر و فعالیت‌های هنری بوجود آورد.

باید فرصت های طلایی که می تواند در جهت کسب علم و دانش و فراهم شدن زمینه برای پرورش مهارتهای فکر کردن، مهارت های اجتماعی شدن و مهارت های فنی جهت آماده شدن برای ورود به عرصه زندگی واقعی را فراهم می نماید غافل نشده و آنرا هدر ندهیم و شاید یکی از بهترین راههایی که می تواند زمینه جلوگیری از هدر رفتن چنین فرصت هایی طلایی را

بگیرد فراهم نمودن شرایط برای حضور قدرتمند در صحنه فعالیتهای امور تربیتی و بهره مندی از هنر در توسعه آن به عنوان یک از مقوله های بسیار مهم و جدی و مورد توجه و علاقه وافر بچه ها (فراگیران) دانست . برای تأکید و توجه بیشتر به این مهم سئوالی را مطرح می نمایم.

چرا هنر؟

قطعاً امروزه کار معلم تنها انتقال یک سلسله مفاهیم به دانش آموزان از طریق نشانه های گفتاری و نوشتاری نیست بلکه مهمترین وظیفه او این است که بداند چه چیزی را به چه کسی و با چه روشی می باید ارائه نماید.

از این رو معلم خوب کسی نیست که تنها یک مطلب را خوب بداند بلکه معلم خوب و شایسته کسی است که بتواند مطلب را متناسب با سن و ویژگیهای اختصاصی دانش آموزان آنهم با زبانی متناسب حال او ارائه نماید.

که در این راه با بهره مندی از هنر می توانیم گامهای بلند و مؤثری برداریم. چرا که هنر یکی از قلمروهای بسیار مهم و گنجینه فرهنگی، و... هر جامعه ای محسوب می شود و فرهنگ و ارزشهای دینی و معنوی هر جامعه ای در درجه اول در آثار هنری خلق شده از سوی افراد آن جامعه متجلی می شود و انسان به یاری ادبیات و هنر است که نتوانستن های خود را در ساحت واقعیت جبران می کند و به آنچه که باید باشد و نیست رنگ عینیت و تجلی محسوس می بخشد قطعاً هنر انسان را از دایره تنگ تفرد و درون گرایی محض خارج کرده و در مسیر تعامل و تکامل اجتماعی و انسانی قرار می دهد و پرواضح است انسانهایی که دستی در هنر ندارند معمولاً دارای افق اندیشه وسیع تر و ژرف تری نسبت به مسائل جهان دارند و می توانند آزادانه از مرز دنیای واقع فراتر رفته و در اوج زیبایی خود ساخته به پرواز درآیند و در این رهگذر رویاهای ناممکن را ممکن سازند.

علاقمندی به هنر و فراهم نمودن زمینه بهره گیری از آن برای دانش آموزان باعث گسترش حس زیباشناختی آنان، تبلیغ ارزشهای معنوی، آشنایی با الگوهای رفتار انسانی والا گسترش باورها و نگرش های مثبت و به طور کلی آزادی انسان از فشارهای ناشی از زندگی مادی می گردد.

و از طرفی دیگر اگر ما بتوانیم با بهره گیری از هنر دانش آموزان را علاقمند به امور دینی و مذهبی و فعالیتهای تربیتی نمائیم قطعاً دریچه هایی شفاف به دنیای اطراف دانش آموزان باز می شود که با پیشرفت کار آموزش این پنجره شفافیت و نورانیت آن بیشتر می شود و با وجود چنین دریچه هایی دانش آموزان دنیا و زیبایی های آنرا بهتر می بینند و نتیجتاً علاقه مندی بهتر و بیشتری به هنر پیدا می کنند چرا که اعتقاد داریم که مبانی دینی ما منطبق بر حکمتهای جهان هستی و منطبق بر فطرت انسانی است و قطعاً آگاهی بیشتر از حکمتهای جهان هستی باعث رشد دینداری خواهد شد و در پایان این قسمت از نوشته ام به سخنی از استاد جعفر سبحانی اشاره می نمایم.

ایشان می فرمایند: «علم و دانش، مطالعه و بررسی آثار دانشمندان غور در قوانین آفرینش، مایه شکفته شدن عقل و خرد می گردد. چنانچه ممارست با گناه و همنشینی با بدکاران، دیدن مناظر معصیت، مایه ضعف شنوایی و بینایی فرد گردیده و زشتی بسیاری از کارها را از میان می برد.

متعالی بودن هنر در گذشته و حال

ارجمندی و متعالی بودن هنر گذشته و امروز را، می توانیم در یک بررسی کوتاه و در لابه لای سرمایه های فراموش شده تاریخ دور و نزدیک ببینیم، لازم می دانم به یکی از وقایع ناخوشایند که در برنامه های آموزشی جهان سوم^۲ وجود دارد اشاره نمایم و آن نادیده گرفتن زمینه های آموزش سنتی و تجربی دانش و هنر آن کشورهاست مثلاً همین نادیده گرفتن تجربه آموزشی بسیار ارزنده «حوزه ای» خودمان و جایگزینی روشهای بیگانه با ماست شیوه های برتر از همان فریبهای استعماری است زیرا آنچه را امروزه به عنوان روشهای آموزشی برایمان سوغات آورده اند دریافتهای ناقص و حفظ کردنی و نظری به دنبال دارد که

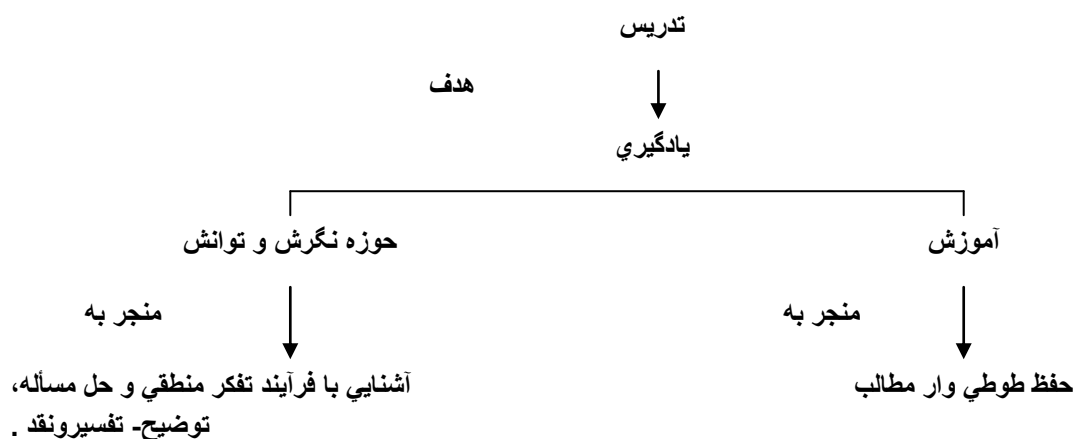
^۱ - سبحانی، جعفر. کتاب مربی نمونه. ناشر انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی قم، چاپ چهارم - ص ۴۳

^۲ - منظور از کشورهای جهان سومی امروز تحت عنوان کشورهای توسعه نیافته یا کم توسعه یافته می باشد.

جایی برای جستجو و تکاپو و تحقیق و فکر کردن و آشنایی با فرآیند تفکر منطقی و حل مسأله برای فراگیران ما باقی نمی گذارد.

برای روشن تر شدن موضوع و اهمیت پرورش در فرآیند آموزش لازم می دانیم به موضوعی که شاید خیلی از اوقات ذهن من و بسیاری امثال چون بنده را به عنوان معلم درگیر نموده اشاره نمایم.

امروزه با پیشرفتهای سریع علمی بسیاری از نظامهای آموزشی دنیا به دنبال شیوه ها و روش هایی هستند که یادگیری بهتر را تحت عناوین روشهای نوین و فعال تدریس ارائه نمایند. اما بنده نظرم این است که تدریس پویا و فعال در کلاسهای درس ما همان چیزی است که امروز در اهداف کنفرانس امور تربیتی و احیاء معاونت پرورشی نهفته است. تدریس پویا با توجه به نمودار شماتیک زیر چیزی نیست جز توجه به بعد پرورشی فرآیند آموزش.

شکل ۱: توجه به بعد پرورشی فرآیند آموزش

امروزه در فرآیند آموزش ارائه اطلاعات و معلومات و اندوخته های صرف علمی به ذهن فراگیران ره آوردی جز حفظ طوطی وار مطالب را به دنبال نخواهد داشت اما اگر می خواهیم آموزش و پرورش موفق پویا و فعال داشته باشیم قطعاً باید به سوی پرورش گام برداریم و آنچه در نمودار تدریس پویا از پرورش را در ذهن ما متبادر می نماید قطعاً چیزی نیست جز اینکه فراگیران ما بتوانند از اطلاعات و یافته های علمی خود در حوزه دانش در بعد نگرشی و مهارتی استفاده نمایند آن موقع است که می توانیم ادعا نمائیم که ما توانسته ایم در هر دو حوزه آموزش و پرورش موفق باشیم.

زمانی که فراگیران ما بتوانند از دانش خود در علوم، زیست شناسی، فیزیک، ریاضی و... امکان دستیابی به ابزارها و امکانات و روشهایی که حاصل اندیشیدن برای نیازهای فوری و آتی فردی و اجتماعی آنها در سایه پرورش تفکر همگرا را فراهم نمایند و از طرفی سوق داران سمت سوی آموزش به پرورش امکان دستیابی به ابزارها، امکانات و روشهای خلاقه و جدیدی که حاصل اندیشیدن نسل فعلی بشری برای حل معضلات و مشکلات تازه و قدیمی را در سایه شکل گرفتن فرآیند تفکر واگرا و حل مسأله در فراگیران را فراهم می نماید.

راههای بهره گیری از هنر در توسعه امور تربیتی

با بهره گیری از هنر فعالان بخش امور تربیتی باید فضایی فراهم نمایند که کودکان در آن فضا آزادانه تخیل و اندیشه کنند حواسشان تقویت شود، ظرفیت های نهفته هوش و تفکرشان پرورش یابد عواطف و احساساتشان توسعه یابد و استعداد و خلاقیت هایشان شکوفا شود.

به جرأت می توان گفت که همه ی کودکان فعالیت های هنری را دوست دارند آن ها در این گونه فعالیتها و هنگام انجام دادن کارهای عملی، طراحی، ساختن، شکست و پیروزی را تجربه می کنند به این ترتیب، زمینه های برای بروز خلاقیت و احساسات آن ها فراهم می شود.

«در هر انسانی چه جوان و چه پیر ذوقی خلاقانه وجود دارد؛ زیرا همه ی ما از تمایل فطری برای استفاده از دست های خود و مواد لازم به عنوان ابزارهایی برای بیان هنری برخورداریم» (جان لنکستر ۱۳۷۳)

تقویت رویکرد تربیت هنری بعنوان هدف گذاری مهم در فعالیتهای امور تربیتی

جروم هاپس من، تربیت هنر را ناظر بر حواس مختلف، رشد تجارب حسی و لمسی حساسیت و برخورد عمیق با جلوه های بصری هنری و نقادی هنرمندانه می داند. در واقع از نظر وی تربیت هنری شامل آموزش **** رشد تجارب بصری، آفرینش و فهم اشکال نمادین بصری و نیز رشد آگاهانه ی تصورات بصری در نقاشی مجسمه سازی، هنرهای تزئینی و آموزش در زمینه ی کاربرد و اعمال قضاوت نقادانه ی تجارب بصری است که قطعاً توجه به تربیت هنر علاوه بر ابعاد روحی، عاطفی و روانی، از منظر آموزشی و تربیتی هم مورد توجه است در تبیین آنچه «تربیت هنری» نامیده می شود، ابعادی مانند رشد خلاقیت دانش آموزان ادراک حسی عمیق و دقیق نسبت به پدیده های هنری، پرورش حواس مختلف و به کارگیری آن ها، کسب آگاهی غنی و رشد یابنده از تجارب بصری، ساخت و آفرینش پدیده های هنری، شناخت و ارزش گذاری نقادانه ی اشکال نمادین بصری، کسب مهارت های مربوط به تجلی و ابزار هنرمندانه، شناخت فهم تاریخی- فرهنگی، افزایش حساسیت دانش آموز نسبت به ویژگی ها و ابعاد زیباشناختی پدیده های مختلف و دقت و توجه به طبیعت و عناصر موجود در آن مورد تأکید است که توجه به تربیت هنری در توسعه فعالیتهای امور تربیتی اهداف زیر را می تواند در برگیرد.

۱- زیبا شناسی ۲- ارتباط با طبیعت ۳- آشنایی با تاریخ هنر ۴- تولید محصول هنری ۵- نقد هنری
شاید امور تربیتی در برگزاری اردوهای تفریحی و سیاحتی و یا در برنامه های اوقات فراغت خود هزینه های زیادی را متحمل شود اما می تواند با هدف گذاری صحیح روی تقویت تربیت هنری بچه ها به اهداف بسیار مهمی در برنامه های تربیتی خود دست یابد.

بهره گیری از هنر به منظور معرفی زیبایی های معقول و معنوی در فعالیتهای امور تربیتی

«قل من حرم زینه الله التي اخرج لعباده» (اعراف/۳۲)

کلمه اخراج در این آیه بیانگر این نکته است که خداوند در قرآن مجید زیبایی های محسوس، معقول و معنوی را تذکر می دهد و آن ها را در برابر دیدگان سر و جان انسان، به تصویر می کشد پس از اولین قدم، آشنا کردن کودکان با زیبایی های محسوس موجود در طبیعت باعث شادی و آماده شدن آن ها برای شناخت زیبایی های معقول و معنوی می شود. در نتیجه کودکان می توانند یافته های خود را به زیباترین شکلی که برایشان امکان دارد در آثار خود نمود بخشند. بر این اساس، آشنا کردن بچه ها با زیبایی ها و توجه به طبیعت به عنوان یکی از آیات و نمونه های زیبایی، اهمیت دارد و باعث تقویت حس زیباشناسی و زیبادوستی در آن ها می شود و آن ها را از زشتی ها دور می کند.

که قطعاً یکی از مهمترین اهداف در فعالیتهای امور تربیتی آشنا کردن فراگیران با خوبی ها و بدی ها و زشتی ها و زیبایی ها می باشد تا بدین وسیله آنان با یکی از مهمترین فروع دین اسلام که همانا نهادینه کردن فرهنگ عفاف و پاکی و امر به معروف و نهی از منکر می باشد تحقق یابد و چه راهی بهتر از هنر که به طریقی زیبا بتوان این اهداف را نهادینه کند .

بهره‌گیری از هنر به منظور ارتباط با طبیعت و توجه به نظم هستی و قدرت خالق یکتا (وحدت در عین کثرت و کثرت در حین وحدت)

طبیعت برای انسان، کمال است، نهایت زیبایی است و منبع الهام است. هوایی که استنشاق می‌کنیم آبی که می‌نوشیم، گلی که می‌بویم، خورشیدی که غروب می‌کند، پرند هایی که در پرواز است و... از نظامی تبعیت می‌کنند که ما هم جزئی از آن هستیم و در آن مشارکت داریم همه ی این وابستگی ها نشانه ی ارزشمند بودن طبیعتی است که با تمامی نیش و نوشش همیشه پویاست و نیرویی را در بطن خود دارد. این نیرو که بر تمامی پدیده ها و روابط انسان با آن ها حکومت دارد. آن نظم عالی است که انسان به عنوان جزئی از کل نظام هستی وابسته به آن و متأثر از آن است. انسان با آن ها حکومت دارد. آن نظم به نکات و ظرافتی دست یافته و توانسته است به اختراعات و ابداعات تازه ای دست یابد و فراهم نمودن زمینه تفکر و تعمق در نشانه های خداوند و پی بردن به قدرت خالق بی همتا و یکتا که این امر منطبق می شود بر تقویت اصول و پایه های اساسی دین مبین اسلام یعنی توحید، معاد، عدل و... بگونه ای که خداوند نیز در قرآن انسانها را سفارش می کند به نظاره دقیق آیات و نشانه های خداوند و تفکر در آن «و جعلنا الليل والنهار آیتین فمحمونا آیه الليل و جعلنا آیه النهار مبصره» (اسراء/ ۱۲)

بهره‌گیری از هنر در توسعه فعالیت‌های امور تربیتی به منظور آشنایی فراگیران با تاریخ هنر و میراث فرهنگی در انسان سازی و عبرت آموزی

در حقیقت میراث فرهنگی، هویت و شناسنامه ی هر قوم و ملت است و نشان می دهد که آن قوم و ملت چگونه زیسته و در شکل گیری تمدن بشری چه نقشی داشته است . آثار به جا مانده از گذشتگان، ارزش های فرهنگی و تربیتی بسیاری دارند. این آثار در رشد و تعالی حیات امروز و فردای انسان مفید و مؤثرند؛ انسان ساز و عبرت آموزند .

البته شایان ذکر است هنگامی که از میراث فرهنگی صحبت می شود، تنها آثار و اشیای قدیمی موجود در خانه ها یا موزه ها مدنظر نیست میراث فرهنگی شامل تمامی تفکرات، اعتقادات، آداب و رسوم، زبان و هنر در طی زمان است و حتی انسان ها را که حاصل دانش و فرهنگ موروثی نیاکان خود هستند و در طول زمان، آن را محفوظ داشته و به کمال رسانده اند را شامل می شود .

پس امور تربیتی می تواند با بهره گیری از هنر و فراهم نمودن زمینه توجه فراگیران به تاریخ هنری و میراث فرهنگی گرانبها و منحصر به فرد تمدن اسلامی و ایرانی ضمن آشنا نمودن آنان زمینه های لازم را برای علاقمندی هرچه بیشتر بچه ها به این میراث گرانبها هدف گذاری صحیح و اصولی را در این شیوه هنری اعمال نموده و اهداف تربیتی صحیحی را در این مسیر دنبال نماید .

که بهره گیری از فعالیت‌های هنری ذیل که مورد علاقه وافر فراگیران می باشد و می تواند مورد استفاده مربیان محترم امور تربیتی قرار گیرد .

قصه گویی^۱

یکی از فعالیت‌های خلاق و جذاب برای بچه ها در گروه های سنی مختلف و در دوره های مختلف تحصیلی که به عنوان ابزارهای مؤثر و ارزان قیمت و در قالب‌های مختلف می تواند در خدمت امور تربیتی قرار گیرد قصه و قصه گویی، موضوعی آشنا برای همه انسان ها در همه روزگاران و جوامع است انسان ها در سفر و حضر، در غم و شادی، در تنهایی و جمع و حتی درگیرودار جنگ ها و بحران های زندگی با قصه همراه و مأنوس بوده اند. به همین علت قصه را همزاد انسان و زمان شکل گیری نخستین قصه ها را روزهای آغازین زندگی انسان در زمین، می دانند .

¹ story telling

قصه تنها، فاتح دنیای کودکان نیست بلکه بزرگسالان نیز در لحظه‌ی شنیدن یا خواندن قصه درست مثل کودکان، با قصه جاری و همراه می‌شوند.

مربیان محترم امور تربیتی می‌توانند از این شیوه هنری مؤثر و تأثیرگذار به منظور ارائه‌ی آمیزه‌های دینی و تربیتی حداکثر بهره را ببرند.

«در کتابهای آسمانی با شیوه‌ای خاص، داستان‌هایی برای عبرت، تذکر، هدایت و *** مطرح شده است، تورات، انجیل و قرآن سرشار از داستان‌هایی هستند از انبیاء، اقوام و تمدن‌هایی که آمده‌اند و رفته‌اند و زندگی آن‌ها چراغ راه دیگر انسان شده است» (محمدرضا سنگری ۱۳۷۳).

پس می‌توان از قصه خصوصاً قصص قرآنی که تعداد آنها کم نیستند مربیان ما حداکثر بهره را ببرند.

برای تبیین اهمیت موضوع اشاره‌ای گذرا به کارکردهای قصه می‌نمایم.

قصه تأثیری عمیق بر روان، زبان، رفتار و شخصیت فراگیران می‌گذارد که برخی از آنها عبارتند از:

۱- ارتقاء زبان آموزی

۲- انتقال مفاهیم

۳- تقویت حس کنجکاوی

۴- پرورش قدرت تخیل و خلاقیت

۵- آشنایی با واقعیت‌های زندگی

البته لازمه‌ی تأثیرگذاری مطلوب قصه نیازمند فراهم نمودن مقدمات و شرایطی میباشد که برای نیل به آن نیاز به آموزش مربیان محترم در زمینه بهره‌مندی هرچه بهتر از آن می‌باشد.

ضمناً لازم بذکر است که مربیان محترم می‌توانند با بهره‌گیری از خلاقیت فردی و استعدادهای هنری فراگیران این فعالیت ارزشمند را توسعه داده و به شکل‌های مختلف آن را اجرا نمایند.

از جمله

- قصه‌گویی

- قصه‌گویی همراه با تقلید صدا و حرکات

- قصه‌گویی همراه با چهره‌آرایی

- قصه‌گویی همراه با ایفای نقش

- قصه‌گویی با استفاده از تصاویر ثابت و متحرک

- قصه‌گویی با استفاده از پرده خوانی

- قصه‌گویی همراه با نمایش عروسکی

- قصه‌گویی فردی و گروهی

- قصه‌سازی توسط فراگیران و توسعه آن

- طرح قصه‌های نیمه‌تمام و اتمام آن توسط فراگیران

- قصه‌گویی همراه با نقاشی (قصه‌گو قصه بگوید و مخاطبین موضوع آن را نقاشی نمایند)

- قصه‌گویی همراه با کتابت

- قصه‌گویی همراه با شعر خوانی یا شعر سرایی

نمایش خلاق^۱

یکی دیگر از روشهای نو در بهره مندی از هنر در توسعه فعالیتهای امور تربیتی نمایش خلاق است که هم در برنامه آموزشی و هم در برنامه های تربیتی و پرورشی می تواند مورد استفاده قرار گیرد این فعالیت خلاق ترکیبی از «قصه» و «بازی» و «نمایش» است که بصورت سازمان یافته و بوسیله معلم یا مربی با فراگیران در کلاس درس و یا مراکز فرهنگی- اردوگاه های تفریحی- تربیتی و کتابخانه و فضاهای دیگر می تواند مورد استفاده قرار گیرد.

تئاتر

یکی از فعالیتهای بسیار متنوع و خلاق است که می تواند توسط مربیان محترم امور تربیتی برنامه ریزی و اجرا گردد که متأسفانه با حذف معاونت محترم پرورش در چند سال اخیر این فعالیتها نیز افول کرده و شاید به جرأت بتوان گفت با توجه به تأثیرگذاری بسیار عمیق و اثربخش احیاء معاونت محترم پرورش امیدوارم که تئاتر جایگاه واقعی خود را در فعالیتهای امور تربیتی پیدا کند.

مربیان محترم امور تربیتی می تواند با هدف گذاری صحیح و اصولی و مرتبط با اهداف آموزش و تربیت از این ابزار هنری قوی در جهت علاقمندی بچه ها و نهادینه کردن فعالیتهای دینی و مذهبی استفاده لازم را ببرند .

پانتومیم

یکی دیگر از فعالیتهای هنری جذاب و مورد علاقه بچه ها می باشد و به منظور ایجاد انگیزه برانگیختن حس کنجکاوی بچه ها در آموزش یکسری مهارتها و فعالیتهای تربیتی می تواند مورد استفاده مربیان محترم امور تربیتی قرار گیرد البته به دلیل گستردگی موضوع از ذکر مباحث تخصصی آن صرف نظر می نمایم.

نمایش عروسکی

این فعالیت را می توان در قالب قصه گویی عروسکی و یا بازیهای عروسکی و نمایش در خدمت ارائه برنامه های آموزشی و تربیتی قرار داد.

بازی

بچه های دهه هشتاد در دنیایی رشد می کنند که ویژگی اصلی آن تأکید بر موفق شدن در همه حوزه هاست بنابراین بچه های امروزی نسبت به بچه های نسل گذشته وقت و فرصت کمتری برای بازی کردن دارند در حالی که دهها سال پژوهش ثابت کرده است که بازی نقش اصلی در سلامت رشد بچه ها از نوزادی تا بزرگسالی دارد حتی بازی از چنان اهمیتی برخوردار است که می گویند بچه ها در بازی زندگی می کنند و زندگی بچه ها عین بازی است.

انجمن جهانی تعلیم و تربیت دوران کودکی (ACEI) نیز نیاز بچه های همه ی گروه های سنی را برای بازی به رسمیت می شناسد و قاطعانه اظهار می دارد که بازی نقش اساسی در سلامت و رشد بچه ها ایفا می کند. پس مربیان امور تربیتی ما می توانند با بهره گیری از بازی و تمایل بچه ها به آن در امر آموزش و کسب مهارتهای اساسی در ارزشهای دینی و امورات تربیتی بهره لازم را ببرند.

که در این قسمت اشاره ای کوتاه به انواع بازیهایی که می تواند اهداف تربیتی را محقق سازد اشاره می نمایم.

- بازیهای بدنی ← به منظور سلامت جسمی برای انجام هرچه بهتر وظایف دینی- تربیتی

- بازیهای اکتسابی

- بازیهای تقلیدی- به منظور آشنایی بچه ها با بعضی از وظایف دینی در قالب بازی تقلیدی

- بازیهای تخیلی

- بازی های با قاعده

¹ creative dramatic

- بازی های ذوقی

- نقاشی

علاقه وافر بچه ها به نقاشی امری که نمی توان به سادگی از آن گذشت و دست اندرکاران و برنامه ریزان تعلیم و تربیت ما نیز به این مهم پی برده و از آن در امر آموزش تعلیم و تربیت دینی حداکثر بهره را برده اند بگونه ای که اگر نگاهی گذرا به کتابهای جدیدالتألیف دینی مقطع ابتدایی بیفکنیم پی خواهیم برد که نقاشی توانسته است جاذبه لازم برای جهت دهی به خیلی از مسائل دینی و مذهبی را فراهم نمایند.

شعر و شعر خوانی

کودکان دنیای عجیبی دارند گویی همه شاعرند دنیایی دارند سرشار از زیبایی و خیال، دنیایی که کینه را در آن راهی نیست اگر کدورتی در دنیایشان وارد شود به سرعت ابرهای بهاری پراکنده می شود و در دنیای آنها گلها خمیازه می کشند، می رقصند و می خندند، کودکان با گیاهان و سنگها حرف می زنند و دوستی می کنند در دنیای آن ها همه چیز زبان دارند و حرف آنها را می فهمند کودکان با ابرها گفتگو می کنند و ماه را از دور می بوسند و به او سلام می کنند ستاره ها از باغ آسمان می چینند و به گردن عروسکشان می آویزند و...

مطالبی که ارائه نمودم صرفاً جهت تشریح اهمیتی است که شعر در دوره ابتدایی و سایر دوره ها به صدر و طرق مختلف می تواند داشته باشد.

چرا که زبان انسان زبان شعرگونه است و اولین کلامی که با پا گذاشتن انسان به این کره خاکی جسم و جان و روح او را نوازشگر شده کلامی آهنگین بنام لالایی مادر بوده است و حتی ما می بینیم وقتی که این انسان از این دنیا می رود باز هم این شعر است که تسلی بخش دل داغدیدگان بوده و سنگ قبر آنان نیز مزین به این کلام آهنگین است. پس شعر می تواند به عنوان یک ابزار قوی هنری در اختیار مربیان و معلمان هم در جنبه آموزشی و هم جنبه تربیتی قرار گیرد در مقام ارزش و اثرگذاری شعر سخن زیاد است و کتابهای زیادی هم به رشته تحریر درآورده اما بنده به سخنی از جانسیس هایز آندورز یکی از مربان کودکانستان فلوریدا بسنده می نمایم.^۱

ایشان می گوید «شعر در نزد من و تدریس من چیزی بیشتر از جادو است من می توانم به وسیله شعر به طریقه های مختلف و گوناگون بچه ها را برانگیزانم به کلاسم جان بدهم و آنها را مشتاق و آماده دریافت مطالب مختلف علمی- آموزشی- اخلاقی- اجتماعی و... نمایم و بعد برنامه های درسی ام را با موفقیت به اجراء بگذارم»

پس هر معلم و مربی خلاق خواهد توانست با انتخاب اشعار مناسب و مرتبط با اهداف آموزشی و تربیتی چه در داخل و چه در خارج از کلاس درس ارزشهای والای انسانی و دینی را در قالبی زیبا و منطبق بر تخیل زیبای بچه ها به آنها ارائه نماید.

اما آنچه که اثر شعر را صد چندان می کند و بر غنای آموزشی و تربیتی آن می افزاید شیوه های ارائه و خواندن آن است که مربیان محترم امور تربیتی می تواند در قالب تشکیل گروه های سرود کلاسی، مدرسه ای- منطقه ای، شهرستانی هم به صورت فردی و هم گروهی با ذکر شیوه هایی که در ذیل می آید از این ابزار هنری قوی حداکثر بهره را ببرند.

شیوه های گوناگون شعرخوانی^۲

۱- شعر خوانی به شیوه دکلمه

۲- شعرخوانی همراه با آهنگ یا موسیقی

۳- شعرخوانی به شیوه تصویر سازی

۴- شعرخوانی همراه با ساخت کاردستی

۵- شعرخوانی همراه با بازی

^۱- مقاله (شعر ابزار جادویی کلامی) نوشته جانسیس هایز آندورز- ترجمه علی رؤف

^۲- مقاله ای تحت عنوان (بهره گیری از آثار ادبی در برنامه زبان آموزشی- سید محمد حسینی دقیق- کتاب زبان آموزی- مشهد مقدس ۱۳۸۵)

- ۶- شعرخوانی به شیوه داستانی
- ۷- شعرخوانی همراه با تقلید صدا
- ۸- شعرخوانی همراه با آهنگ گذاری زبانی
- ۹- شعرخوانی همراه با تغییر لباس
- ۱۰- شعرخوانی همراه با چهره آرایی
- ۱۱- شعرخوانی همراه با معرفی اشیاء و پدیده ها
- ۱۲- شعرخوانی همراه با نقاشی
- ۱۳- شعرخوانی همراه با کتابت و خوشنویسی
- ۱۴- شعرخوانی شعرخوانی همراه با تغییر در تن صدا
- ۱۵- شعرخوانی همراه با نمایش
- ۱۶- شعرخوانی شعرخوانی همراه با ایفای نقش
- ۱۷- شعرخوانی همراه با انجام حرکات موزون
- ۱۸- شعرخوانی همراه با قصه گویی (روش تلفیقی)

نتیجه گیری

شاید این فرصت بسیار مغتنمی بود برای پرداختن به مقوله هنر و بهره گیری از هنر آموزی و پرورش ذوق و استعداد های فرزندان این مرز و بوم در جهت غنای فعالیتهای امور تربیتی و حقیقت هم همین است که دست اندرکاران نظام تعلیم و تربیت کشور ما بدانند که تفکر دقیق و خلاق و ظرافت هنر و شیوه های هنری همواره برای فرزندان این مرز و بوم بصیرت آورده و دیدگان اهل بصیرت هم اندر دل هر زره ، خورشیدی دیده اند بنده نیز بعنوان عضو کوچکی از خانواده تعلیم و تربیت کشور بر خود فرض دانستم تا با ارائه ی مقاله ای تحت عنوان بهره گیری از شیوه های هنری و هنر در توسعه فعالیتهای امور تربیتی ادای دینی کرده باشم . چرا که همانگونه که در مقاله هم با توضیحاتی که ارائه نمودم اعتقاد دارم که امروزه لازمه ی پرورش انسانهای فرزانه ، و فرهیخته و کمال جو در نظام تعلیم و تربیتی ما میسر نخواهد شد مگر با بهره گیری از هنر چرا که هنر تنها دارای بعد آموزشی نیست آنچه که به هنر و جایگاه آن را در فعالیتهای امور تربیتی اهمیت ویژه می بخشد بعد پرورشی هنر می باشد . که امور تربیتی با تاکید بر آن و توسعه آن در فعالیتهای خود خواهد توانست به اهداف والای تربیتی خود یابد .

فهرست منابع و ماخذ:

۱. اسبوران ، الکس ، اس . پرورش استعداد دهمگانی ابداع و خلاقیت ، توجه حسن قاسم زاده ، انتشارات نیلوفر ، ۱۳۸۶
۲. آلیس ، سوزان و سوزان و آلن ؛ آشنایی با یادگیری از طریق همیاری ، ترجمه طاهره رستگار و مجید ملکان: نشر نی ، تهران ۱۳۷۸
۳. آمابلی ، ترزا ، شکوفایی خلاقیت کودکان ، ترجمه حسین قاسم زاده ، نشر دنیای نو تهران ۱۳۷۷
۴. روف علی ، یاد دادن برای یاد گرفتن ، انتشارات مدرسه ، تهران ۱۳۸۲
۵. شکر کن ، حسین ، رابطه میان نگرش و رفتار ، مجله علوم تربیتی و روانشناس ، دانشگاه شهید چمران ، دوره جدید ، شماره اول ، زمستان ۱۳۶۶
۶. فیل ریس و سالی براون ، ۵۰۰ نکته چگونه آموزشگر بهتری باشیم ، ترجمه پرویز امینی ، انتشارات قدیانی ، ۱۳۸۱

۷. کتاب راهنمای درس هنر، گروه مؤلفان، انتشارات اداره کل چاپ و توزیع کتابهای درسی، ۱۳۸۵
۸. کتاب زبان آموزی، (مجموعه مقالات همایش زبان آموزی) مقاله (شیوه های گوناگون شعر خوان) نوشته سید محمد حسینی دقیق، نشر ترمین، ۱۳۸۵
۹. کتاب مجموعه مقالات سمپوزیوم جایگاه تربیت در دوره ابتدایی، انتشارات تربیت، تهران ۱۳۷۱
۱۰. کنفرانس جهانی آموزش و پرورش مسلمین در ۱۹۷۷، فصل دوم، مقاله نقش مذهب در آموزش و پرورش، نویسنده محمد قطب
۱۱. کودک چگونه فکر می کند، سنیگر رونسن، ترجمه مصطفی کریمی
۱۲. نیک خو، مهدی، نقش هنر و رسانه در تعلیم و تربیت، ناشر دارالثقلین قم، ۱۳۷۹

The Role of Art in Development of Educational Activities

Hakimeh Moghimi

Art Expert

Abstract

Art tradition is yesterday life that Today could be the Sour Esrafil to cut unwanted dependencies. Because what remains of this morning glitters that can be ensure stable support for the motion and dynamism, creativity and pride, Of course, given the changes that have occurred today in the scientific world, Today's age of knowledge and information and technology has been called.

Technology lies in the authentic and traditional arts from the noble and lofty human values rooted in the valuable and unique culture of our revolution can be the basis for self-sufficiency Because the arts are the original source of God. In fact, the "Times circulation" Considering that the Prophet of God to man has said.

Keywords: Art, Development, Educational Activities
